

COSMIN F. SPASCHI

THE EFFECTS OF THE STATE OF EXCEPTION FOR PANDEMIC DEMOCRACIES: RECONFIGURATIONS OF THE PUBLIC AND THE PRIVATE SPHERE

Cosmin F. Spaschi

Alexandru Ioan Cuza University, Iasi, Romania

Email: s.cosmin94@gmail.com

Abstract: In this article, I will analyze the concept of the state of exception proposed by Giorgio Agamben and its application to contemporary societies. The global pandemic declared in March 2020 due to the SARS-CoV-2 virus has prompted states to enact a series of special laws and lockdown measures, leading to numerous questions. As Agamben argues, this period is becoming increasingly common in the modern world, and there is a risk that the state of exception could lead to an indistinction between democracy and totalitarianism. In addition, Badiou's vision of a moment that is equivalent to war renders it difficult to differentiate between the public and the private sphere. The central thesis of this article is that, during the pandemic, there is a reconfiguration of the two spheres, possibly resulting in a reversal of them. In the second part of the paper, I will examine how the public sphere is tending towards becoming private and the private sphere towards becoming public, developing Hannah Arendt's philosophy project. Lockdown measures have restricted access to many public areas, and we can observe a transformation of private places with limited access. At the same time, isolation at home permits the private sphere to be accessed by all via technological means, allowing people to take part in collective activities directly from their homes. In the last part of the article, I will analyze the potential hazards of such a transmutation, demonstrating that human validation is dependent on physical contact with others.

Keywords: state of exception, pandemic, SARS-CoV-2, lockdown, public sphere, private sphere, freedom, power, Giorgio Agamben, Rosi Braidotti.

EFECTELE STĂRII DE EXCEPȚIE PENTRU DEMOCRAȚIILE PANDEMICE: RECONFIGURĂRI ALE SFEREI PUBLICE ȘI PRIVATE

Rezumat: În cadrul acestui articol voi analiza conceptul de stare de excepție dezvoltat de către Giorgio Agamben și îl voi aplica la societățile contemporane. Pandemia globală, care a fost instituită în martie 2020, ca urmare a apariției virusului SARS-CoV-2, a condus statele către dezvoltarea unui număr de acțiuni speciale. Măsurile de tipul lockdown, care au fost introduse atunci când numărul zilnic de infectări era unul extrem de mare, ridică o serie de dileme. După cum ilustrează și Agamben, o astfel de perioadă tinde să se generalizeze tot mai des în lumea de astăzi, riscul menținerii unei stări de excepție pentru o perioadă îndelungată fiind acela de a ajunge la o indeterminare dintre democrație și totalitarism. Totodată, un astfel de moment, care în viziunea lui Badiou este echivalent cu un război, face imposibilă o delimitare între sfera publică și sfera privată. Prin urmare, teza centrală a acestui articol este aceea că, pe durata pandemiei, putem observa o reconfigurare a celor două dimensiuni amintite, ajungându-se chiar la o inversare a lor. Plecând de la această ipoteză, în a doua parte a articolului, voi dezvolta proiectul filosofic al autoarei Hannah Arendt, în scopul prezentării manierei prin care sfera publică actuală tinde să devină privată și sfera privată să se modifice în publică. Măsurile de tipul lockdown au interzis accesul în multe spații comune, astfel că identificăm o schimbare a acestora în spații private, cu acces condiționat. În același timp, izolarea la domiciliu transformă sfera privată, făcând-o accesibilă tuturor prin intermediul mijloacelor tehnologice, oamenii participând astfel la o serie de activități colective direct din interiorul propriilor locuințe. În ultima parte a articolului, voi analiza riscurile acestor modificări, arătând că validarea celuilalt este dependentă de contactul fizic real cu alteritatea.

Cuvinte-cheie: stare de excepție, pandemie, SARS-CoV-2, lockdown, sferă publică, sferă privată, libertate, putere, Giorgio Agamben, Rosi Braidotti.

1. Introducere

Contextul din care facem parte în prezent este unul care completează lista formelor acute de criză care se întâlnesc la nivel mondial. Pe lângă marile probleme de ordin socio-politic, date de desfășurarea unor războaie și amenințările de natură climatică, care pun în pericol integritatea ecologică a planetei, din prima parte a anului 2020 vorbim și despre o criză de ordin sanitar. Declararea stării de pandemie din partea Organizației Mondiale a Sănătății, ca urmare a răspândirii extrem de rapide a infectărilor cu virusul SARS-CoV-2, a fost cel mai puternic indicator al faptului că lumea se confruntă cu o amenințare foarte puternică. Apariția măsurilor de tipul *lockdown*, care au fost gândite și introduse ca o formă de protecție în lupta cu noul Coronavirus, sunt cele care ridică o serie de întrebări și provocări de natură etică pentru teoreticienii din sfera filosofiei politice din contemporaneitate. În special aceste probleme stârnesc un interes acut pentru maniera în care va fi alcătuită lumea post-pandemică, cea care, inevitabil, se va dovedi marcată de experiențele prin care am trecut cu toții în ultima perioadă.

Plecând de la aceste evidențe care, după cum aminteam, stârnesc interesul celor mai importanți gânditori actuali de la nivelul întregului mapamond, în cadrul acestui articol voi aduce în vedere și voi argumenta dezvoltarea unei tendințe extrem de problematice. Aceasta tinde să se generalizeze, mai ales acum când facem parte dintr-o lume dominată de ideea de restricționare sau de interzicere a unor acțiuni și drepturi care, prin intermediul legilor fundamentale ale diferitelor țări, erau permise și chiar garantate. Așadar, teza centrală a acestui articol este aceea că în societatea pandemică întâlnim o reconfigurare a dimensiunii sferei publice, respectiv a celei private, acțiune care riscă să conducă chiar către o inversare a celor două dimensiuni: sfera publică devenind privată, în timp ce sfera privată, avantajată de progresul tehnologic, tinde să devină publică.

Pentru a putea ilustra o astfel de asumție epistemică, voi dezvolta analiza din cadrul acestui text pornind de la cele mai

importante aspecte regăsite în proiectul de gândire configurat de către Giorgio Agamben. Pentru gânditorul amintit perioada pandemică este una care se încadrează în ceea ce se numește stare de excepție¹, model de conducere care, fără a fi o formă de dictatură, dezactivează distincția clasică dintre public și privat, vizibil și ascuns². Apoi, îndreptându-mă către analiza clasică a celor două dimensiuni evidențiate anterior, realizată de către Hannah Arendt, voi ilustra consecințele actuale ale acestei modificări și voi stabili o serie de implicații de natură socio-morală la care s-ar putea ajunge, dacă o astfel de schimbare se va produce în viitorul apropiat sub amenințarea noilor tulpini ale virusului SARS-CoV-2.

2. Pandemia de Coronaviroză ca stare de excepție

Cel mai important aspect care caracterizează existența umană la nivel global din momentul declarării stării de pandemie și până în prezent este cel referitor la introducerea unui număr de măsuri speciale și dezvoltarea anumitor forme ale puterii care sunt cu totul excepționale. Per ansamblu, finalitatea tuturor acestor acțiuni este aceea că, prin intermediul lor, asistăm la o suspendare temporară a legii³, moment care ridică o serie importantă de întrebări cu privire la raportul dintre stat și cetățeni în majoritatea țărilor de pe mapamond. Cu alte cuvinte, în perioadele în care numărul infectărilor zilnice cu virusul SARS-CoV-2 era unul extrem de ridicat, formele de conducere de la nivelul diferitelor țări au promulgat o serie de măsuri extrem de dure, care au fost instituite cu o rapiditate ieșită din comun, fapte care și-au pus puternic amprenta asupra drepturilor pe care statele, prin intermediul legilor fundamentale, asigurau că vor fi întotdeauna respectate și neîngrădite.

Această poziție reală care se observă în societatea contemporană, ilustrează faptul că suntem introduși într-o cu totul altă logică. În cazul pe care îl avem în vedere, potențialul vătămător este unul de natură medicală, miza cea mai importantă care stă la baza introducerii acestor măsuri fiind aceea de a salva sau de a proteja viața cetățenilor. Astfel, după cum remarcă și Badiou, momentul epidemic din care

facem astăzi cu toții parte este echivalent cu o perioadă de război⁴. În acest caz, dușmanul care amenință nu este reprezentat de un anumit stat străin, ci de către virusul care provoacă numărul extrem de mare al îmbolnăvirilor, aspect care ar justifica necesitatea introducerii unor măsuri autoritare în vederea evitării unei catastrofe de amploare⁵. În consecință, scopul aparatului de conducere, de la nivelul diferitelor state din lume, se transformă în acela de apărare a sănătății celor care fac parte din respectiva organizare socio-politică, mijloacele prin care o astfel de miză poate să fie satisfăcută implicând o serie de impuneri extrem de puternice pentru cetățeni, constrângeri care sunt venite din exterior.

În cadrul vastului proiect de gândire elaborat de către Giorgio Agamben, o astfel de configurație este denumită, după cum am menționat, stare de excepție, aceasta având drept principală caracteristică faptul că reușește să conducă la un moment de indeterminare între ceea ce înțelegem prin democrație și ceea ce percepem ca fiind o formă de absolutism⁶. În altă ordine de idei, pentru gânditorul amintit, momentul în care ne situăm într-o astfel de poziție reflectă o manifestare a formelor democratice de guvernare, prin apelul la o serie de legi și de măsuri care, mai degrabă, definesc un model de conducere autoritar. Un astfel de aspect conduce la o puternică reinterpretare a mecanismelor și a formelor de putere, precum și a tuturor mijloacelor prin intermediul cărora acestea se concretizează și se manifestă.

Într-un astfel de context, cadrele teoretice care vizează configurația actuală a lumii ilustrează faptul că întâlnim un puternic control care se desfășoară atât în raport cu viața, cât și în ceea ce privește sfera morții⁷. Înglobând analizele lui Michel Foucault, cel care arată existența unor mecanisme de natură biopolitică, prin intermediul cărora formele de conducere reglementează și impun cetățenilor o serie de principii generale pe care sunt obligați să le urmeze⁸, cercetătorii contemporani atrag atenția asupra faptului că, prin dezvoltarea tehnologică, sfera aceasta se extinde cu mult mai mult. În acest context, asistăm și la introducerea unei alte forme de analiză, cea care consideră că necropolitica, o formă de reglementare și de control asupra morții⁹, este prezentă în cadrul măsurilor impuse

pe durata pandemiei provocată de virusul SARS-CoV-2. Cu alte cuvinte, o astfel de abordare este cea care atrage atenția asupra faptului că diferite mecanisme de conducere analizează dreptul la viață într-o manieră inegală, anumite categorii umane fiind mai favorizate și, implicit, devenind beneficiare ale unui statut diferit în raport cu toate celelalte ființe¹⁰.

Într-o manieră concretă, o astfel de situație s-a petrecut atunci când lupta cu numărul de infectări zilnice în lume era una extrem de acerbă, iar datele despre maniera de evoluție a bolii se dovedeau a fi limitate și inexacte. Prin urmare, statele au început să-i trateze pe cei afectați de Covid în manieră diferită, ajungându-se la o interpretare care avea la bază o serie de criterii, cele mai importante fiind cele legate de vârstă și de istoricul medical anterior. În consecință, atunci când criza medicală a atins un punct culminant, resursele erau redirecționate către cei care aveau o șansă mult mai mare de a scăpa cu viață de pe urma infectării cu virusul SARS-CoV-2. Astfel, beneficiarii ai acestor resurse au fost persoanele cu o vârstă mai redusă, dar și cele ce nu prezentau alte boli care să se afle în stadii dezvoltate sau ultime¹¹. Prin urmare, instituirea unei asemenea religii a sănătății¹², către care am fost conduși, tinde să valideze una dintre ipotezele cele mai importante ale lui Agamben. Este vorba despre ideea referitoare la faptul că, în cadrul formelor contemporane de guvernare a statelor, paradigma stării de excepție, pe care gânditorul italian o prezintă, ajunge din ce în ce mai des să fie cea care domină climatul socio-politic de la nivel mondial¹³.

Consecința principală a acestui fapt este aceea că, după cum aminteam mai sus, pe baza unui argument care vizează apărarea siguranței generale a cetățenilor, sunt introduse o serie de reglementări și de practici care ilustrează o puternică tendință antidemocratică, una ce riscă să se apropie de diferite forme de acțiune care sunt identificate în sistemele de guvernare totalitară. Criteriile care stau la baza introducerii unor astfel de măsuri sunt diverse și se concretizează în funcție de elementul care definește stabilirea unei astfel de situații speciale. Astfel, dacă amenințarea vine din partea unui stat extern, măsurile impuse vor fi diferite față de cele pe care le recheamă o criză care are la bază un virus, însă specificul

absolutist va fi prezent în cazul ambelor situații amintite. De aceea, într-un asemenea context, atenția acordată în privința acestor măsuri trebuie să fie una cât se poate de ridicată, deoarece o serie de pericole pândesc și riscă să amenințe buna funcționare a statelor, de fiecare dată când ne confruntăm cu o stare de excepție. Prin imposibilitatea de a determina momentul în care pandemia provocată de virusul SARS-CoV-2 va ajunge la sfârșit, toate acțiunile care vor fi utilizate, cu scopul de a reduce consecințele care apar de pe urma infectării, vor modifica drepturile și îndatoririle pe care oamenii le vor avea de acum înainte.

3. Reconfigurarea sferei publice și a sferei private în societățile pandemice

Una dintre principalele valori care riscă să fie afectate în cadrul perioadei pandemice este cea a libertății. Maniera de raportare la persoanele care sunt declarate infestate cu noul Coronavirus sau la cele care intră în contact direct cu acestea se bazează pe o abordare care are la bază atât o formă de excludere, cât și una de control sporit. O asemenea înțelegere necesită, ca și în cazul altor momente istorice, precum perioada ciumei, pe care Michel Foucault o analizează în amănunt, „separări multiple, repartizări individualizate, o organizare în profunzime a supravegheților și controalelor, o sporire și o ramificare a puterii”¹⁴. Astfel, formele de conducere și de organizare din cadrul statelor înăspresc măsurile de siguranță, precum și sancțiunile pentru cei care nu se supun acestor măsuri și le încalcă prin diverse modalități. După cum bine ilustrează filosoful francez amintit, în cadrul acestui paragraf, toți cei care nu se supun în fața unor astfel de criterii își pun în joc propriile vieți, deoarece ei riscă să se contamineze sau să suporte pedeapsa din partea formelor de putere¹⁵, pentru că pot deveni transmitători ai virusului și la alte persoane cu care ar intra în contact.

Putem să deducem prin ilustrarea unei astfel de situații că „boala este cea mai obișnuită cale prin care o persoană este privată de capacitatea de a alege”¹⁶. Cu alte cuvinte, cei care sunt infestați cu virusul SARS-CoV-2, precum și toți cei care intră în contact direct cu

astfel de persoane, au parte de o încălcare a propriei libertăți, fiind fie spitalizați, în cazul formelor mai severe, fie izolați la domiciliu, în cazul formelor mai ușoare sau asimptomatice. Dintr-un astfel de moment, asistăm la o încălcare a unora dintre cele mai importante drepturi pe care statul se asigură, prin intermediul actelor normative, să le respecte, libertatea unei persoane fiind astfel extrem de redusă în contextul avut în vedere. Aceasta nu mai are voie să participe la activități publice, nu mai poate să își practice profesia, ceea ce echivalează cu pierderea temporară a statutului de cetățean. După cum argumentează Pollack, o astfel de înțelegere a unei boli este cea care conduce, în manieră inevitabilă, către măsuri care echivalează la persoanele infestate cu pierderea liberului-arbitru, lucru care poate să conducă la pasivitate, la dogmă, precum și la fundamentalism¹⁷. Prin urmare, urmărind un astfel de argument, pare să fie întemeiată viziunea unor gânditori contemporani, care consideră o astfel de perioadă ca fiind una care introduce forme specifice statelor totalitare în democrație, scopul principal al unor astfel de acțiuni fiind, după cum am ilustrat, salvarea de la o catastrofă, siguranța vieții cetățenilor, precum și posibilitatea de a se reveni într-o perioadă de timp cât mai scurtă la o viață fără restricții și fără amenințări.

Stabilind această poziție ca punct de plecare pentru secvența de față a studiului, în continuare voi realiza o interpretare a sferei publice și a sferei private urmărind specificul introdus de către democrațiile pandemice. Ipoteza de la care voi începe analiza care va urma este aceea că înțelesurile clasice oferite de cei mai importanți teoreticieni din sfera filosofiei politice, în privința celor două concepte menționate, au parte la rândul lor de o reconfigurare severă în context pandemic, ajungându-se, în unele cazuri, chiar la o inversare a celor două, așa cum voi argumenta în paragrafele următoare. Importanța unei astfel de analize trebuie să fie pusă în relație cu problema libertății, în vederea elaborării unor noi cadre teoretice care să contribuie la o mai bună înțelegere a momentului istoric actual, cel care marchează propriul statut pe care îl deținem astăzi în cadrul societăților din care facem parte.

Așa după cum ilustrează Hannah Arendt, în cadrul uneia dintre analizele sale, într-o societate democratică forma care stabilește

delimitarea dintre dimensiunea publică și cea privată este una cât se poate de bine conturată și, în același timp, este garantată și apărută de către formele de conducere de la nivelul acestor state¹⁸. Urmărind modelul de gândire al autoarei amintite, remarcăm faptul că „tot ceea ce apare în public poate fi văzut și auzit de toată lumea”¹⁹, aceste componente alcătuind o lume de elemente și idei care se dovedește a fi comună și egală pentru toți cetățenii din cadrul unei astfel de comunități. Spre deosebire de această sferă, dimensiunea privată se constituie ca o lume care este definită de ideea de proprietate, de loc individual în interiorul căruia există un adăpost față de lume și pot fi exprimate cele mai intime acțiuni și credințe ale indivizilor umani²⁰. În același timp, Arendt stabilește și argumentează maniera în care cele două sfere se află în legătură și depind una de alta, o modificare a uneia dintre ele producând o schimbare inevitabilă și la nivelul celeilalte.

Cu toate acestea, perioada pandemică este una care destabilizează echilibrul existent la nivelul acestor dimensiuni și conduce către o revalorizare a celor mai importante aspecte care definesc cele două sfere. Concret, în prima jumătate a anului 2020, atunci când rata de transmitere a virusului era una extrem de mare, la nivelul multor state din lume a fost introdusă o măsură care miza pe menținerea cetățenilor în interiorul propriilor locuințe. În acea perioadă posibilitatea deplasării era permisă doar în cazul unor activități fundamentale și se desfășura într-o formă condiționată, care era însoțită de supravegherea și controlul venit din partea autorităților. Multe dintre activitățile pe care le puteam considera a fi cât se poate de simple pentru specificul unei vieți trăite în normalitate au fost interzise din acest moment, prin simplul fapt că implicau alăturarea unui număr prea mare de oameni într-un spațiu unic. Prin urmare, parcurile, stadioanele, sălile de concert ș.a.m.d. au fost închise pentru publicul larg, accesul într-un astfel de loc fiind, pentru o perioadă îndelungată, oprit prin intermediul unor decrete și ordonanțe care vizau diferite norme de siguranță a populației.

În același timp, menținerea oamenilor în propriile lor locuințe a mai produs și o altă modificare extrem de importantă: nu au mai fost permise activitățile didactice în forma lor clasică, iar în unele domenii

de activitate, cele care permiteau o astfel de situație, munca de la birou sau de la sediul companiei au fost mutate, fiind desfășurate direct de la domiciliu. Beneficiind de suportul oferit de nivelul actual al tehnologiei, toate aceste forme de activitate au continuat prin intermediul unor platforme digitale care permiteau accesul într-o cameră virtuală comună tuturor celor care făceau parte din astfel de categorii sociale. Mutându-se în sfera on-line-ului toate aceste forme de activitate specifică au putut să continue, învățământul de acasă și munca de acasă devenind, la rândul lor, maniere alternative ce caracterizează realitatea actuală, de la momentul declarării stării de pandemiei și până în momentul de față.

De pe urma acestor poziții pot să fie ilustrate și aduse în vedere o serie de aspecte problematice. Întâi, atunci când un spațiu precum este cel reprezentat de un parc public este închis, acesta nu mai poate să fie văzut și vizitat de marea masă a cetățenilor. Prin urmare, o asemenea modificare face ca un astfel de loc să capete o serie de trăsături care trimit la dimensiunea privată. Cu alte cuvinte, atunci când s-a impus o astfel de măsură nimeni nu mai putea să aibă reprezentarea reală a modului în care acel parc a ajuns să arate între timp. Totodată, accesul în interiorul acestuia a fost permis numai unor categorii extrem de specifice de persoane precum sunt îngrijitorii sau alte persoane care se ocupă cu menținerea acelui parc într-o formă optimă de existență. Apoi, acel parc ar putea fi văzut de toată lumea, dacă, spre exemplu, s-ar realiza o transmisiune în direct din interiorul acestuia care să fie transmisă prin intermediul unei forme accesibile publicului larg. După cum ilustrează Sartori, un astfel de mediu de difuzare a informațiilor este cel care ne oferă posibilitatea „să vedem totul fără să ne deplasăm ca să vedem: cele vizibile ne intră aproape gratis în casă de pretutindeni”²¹, moment în care se realizează un transfer: oamenii primesc în cadrul sferei private un anumit segment din dimensiunea publică, care altfel ar rămâne inaccesibilă. De asemenea, o astfel de reorganizare a delimitării clasice dintre public și privat are loc și atunci când oamenii participă la o sedință video de acasă, pentru că în acel moment sfera lor privată devine publică, ea putând fi observată de către toți cei care participă la acea video-conferință.

Într-un astfel de context se pot aduce în vedere o serie de aspecte care sunt problematice dintr-o perspectivă socială și etică. Chiar dacă acceptăm sau nu ipoteza unei astfel de modificări care survine în ceea ce privește cele două dimensiuni analizate, cea care poate să conducă până la o completă inversare a acestora, totuși o serie de schimbări au loc și pot să afecteze în mod direct statutul ființelor umane. Revenind la analiza propusă de către Arendt, aceasta menționează o serie de caracteristici care sunt vitale pentru existența unei vieți publice și, implicit, pe acestea se consolidează și o calibrare corectă a dimensiunii private. În primul rând, vorbim despre faptul că a trăi o viață eminamente privată elimină posibilitatea de a fi văzut sau auzit de către alte persoane²². În context pandemic, o astfel de stare s-a accentuat atunci când măsurile de tipul lockdown au obligat oamenii să intre în contact direct numai cu persoanele care făceau parte din aceeași locuință, formele de distanțare socială care s-au impus limitând extrem de mult legătura directă cu un număr mai mare de indivizi. Evident că această limitare a fost eliminată parțial prin intermediul apelurilor audio-video, însă așa după cum vom vedea în cadrul următoarei trăsături, limitarea unei astfel de forme este cât se poate de evidentă.

În al doilea rând, Arendt amintește despre faptul că a trăi o viață eminamente privată elimină posibilitatea de a dezvolta și de a menține o relație obiectivă cu celălalt, care să cuprindă o lume comună de obiecte²³. Prin urmare, atunci când oamenii sunt ruși cu forța de domeniul în care interacționează și conlucrează cu alte persoane, în vederea construirii unor structuri comune care să îmbunătățească calitatea vieții, asistăm la o puternică dezumanizare care începe să se contureze. Acest fapt este remarcat și păstrat în gândirea europeană încă de la Hegel, filosof care considera că putem vorbi despre o validare a celuilalt ca om doar atunci când există o confruntare reală între două conștiințe²⁴ sau, cu alte cuvinte, numai atunci când două persoane intră într-o formă de contact direct, de pe urma căreia se stabilește statutul pe care ambele îl dețin și pe care trebuie să îl îndeplinească în anumite forme sociale. Și în acest caz există o acoperire parțială oferită prin intermediul mijloacelor tehnice, colaborarea dintre oameni existând în mediul on-line. În consecință,

anumite domenii de activitate pot să continue prin intermediul unor astfel de instrumente care facilitează și asigură menținerea parțială a unei sfere comune, chiar și într-un mediu eminamente virtual.

Aceste prime două forme ilustrate de către gânditoarea germană converg către cea de-a treia caracteristică pe care aceasta o aduce în vedere. După cum ilustrează Arendt, limitarea la o viață dusă doar în sfera privată îi oprește pe oameni din posibilitatea de a realiza lucruri care să fie mai durabile decât aspectele care se rezumă doar la ceea ce ține strict de viața însăși²⁵. Transpunerea acestei poziții în contextul actual semnifică faptul că situația în care ne aflăm conduce ființele umane către o continuă luptă pentru supraviețuire, viața oamenilor fiind mereu aflată sub o amenințare crescândă. Într-un astfel de context, activitățile culturale și recreative sunt primele sacrificate, deoarece acestea nu țin de aspectele fundamentele ale vieții și, prin natura lor, ar putea să sporească gradul de risc și mai mult. Astfel, în punctul maxim al perioadei *lockdown*-ului, oamenii puteau să își părăsească locuința pentru activități legate de aprovizionarea cu alimente sau cu medicamente, dar nu și pentru activități de relaxare sau cu specific cultural. În rândul acestei poziții există o susținere considerabilă care vine din partea internetului sau a televiziunii, însă limitarea la care se reduce un astfel de consum este cât se poate de evidentă.

După cum explică gânditoarea contemporană Rosi Braidotti, actualmente ne situăm într-o cultură a oboselii care, din momentul apariției virusului SARS-CoV-2, tinde să se accentueze tot mai mult, conducând ființele umane către o stare acută de extenuare²⁶. Acest fapt este întărit de statisticile referitoare la consumul de medicamente antidepresive, precum și le cele referitoare la administrarea de somnifere, care s-au mărit semnificativ în ultimii ani. De asemenea, puternicul impact pe care îl are Pandemia asupra oamenilor și izolarea la care conduce acest moment istoric, reprezintă o amenințare tot mai mare pe care societățile de astăzi trebuie să o înfrunte. Acum, când delimitarea dintre ceea ce este de ordin privat și ceea ce este destinat domeniului public devine tot mai greu de trasat, dilemele morale pe care teoreticienii ajung să le întâmpine necesită o atenție mult mai mare. De aceea, este necesară o reevaluare a structurilor care astăzi

par depășite sau incapabile de a mai răspunde cu succes în fața nevoilor lumii actuale. Miza căutării unor răspunsuri care să se dovedească utile este aceea de a fi identificate o serie de soluții durabile, prin intermediul cărora să se poată depăși crizele și lipsurile pe care democrațiile pandemice le întâmpină tot mai des.

4. Concluzii

În cadrul acestui articol, am plecat de la modelul stării de excepție pe care Giorgio Agamben îl teoretizează pentru a ilustra motivele care fac ca pandemia mondială provocată de virusul SARS-CoV-2 să se încadreze într-un astfel de moment. Am arătat că intrarea într-o astfel de perioadă produce o modificare puternică la nivelul normelor și legilor statale, existând chiar o suspendare a unor drepturi și libertăți fundamentale care erau garantate la nivel constituțional. Scopul acestor măsuri care, în viziunea filosofului italian, ar defini mai degrabă un sistem totalitar și nu unul cu specific democratic, este acela de a asigura siguranța cetățenilor și de a porni o luptă cu factorul care produce amenințarea și dezechilibrul. După cum ilustrează și Badiou, fie că vorbim despre un stat extern, despre probleme climatice sau despre un virus, în cadrul stării de excepție statele se angajează într-un război, scopul principal fiind acela de a se ajunge într-un timp cât mai scurt la o stare de normalitate, după ce dușmanul este învins și eradicat.

De asemenea, o altă poziție importantă, identificată în proiectul de gândire propus de către Agamben, este cea referitoare la imposibilitatea de a mai distinge între sfera publică și sfera privată, atunci când ne aflăm în interiorul unei stări de excepție. Plecând de la această supoziție, am propus ipoteza că, în cadrul democrațiilor pandemice, se ajunge chiar la o inversare a celor două cadre amintite, sfera publică devenind privată, prin interzicerea unor activități publice, atunci când s-au introdus o serie de măsuri de tipul lockdown, în timp ce sfera privată a devenit publică, aceasta fiind expusă în cadrul activităților on-line, cele care redau tuturor participanților imagini din interiorul spațiilor personale ale indivizilor. Plecând în

această secvență de la sistematizarea pe care o propune Hannah Arendt cu privire la cele două sfere, am analizat trei argumente ale autoarei germane, ce prezentau amenințările care pot surveni la nivelul unei vieți trăite numai în interiorul unei sfere private.

După cum am arătat, măsurile de tipul *lockdown* sunt cele care mizează pe obligativitatea de a rămâne în interiorul propriei locuințe, accesul în exterior fiind permis numai în cazul unor activități vitale, precum procurarea de alimente, de medicamente ș.a.m.d. Chiar dacă unele dintre activitățile interumane obișnuite pot să fie substituite prin intermediul mijloacelor tehnologice de astăzi, totuși recunoașterea umanității din celălalt depinde în mare măsură de un contact direct între persoane, acțiune care poate să conducă la crearea unor dimensiuni mai durabile, ce trec de simplele limitări impuse de lupta pentru supraviețuire. Totodată, atunci când singura formă de colaborare și de interrelaționare dintre oameni este asigurată de un apel video pe internet, asistăm la o puternică dezumanizare, nemaieexistând o modalitate reală prin care să se realizeze o constatare a faptului că imaginea celui cu care te afli în dialog este cea a unui om real și nu cea a unui robot sau a unei holograme digitale. Prin urmare, perioada pandemică este una plină de provocări și de întrebări, munca teoreticienilor din cadrul diferitelor domenii urmărind să ofere soluții viabile și alternative de durată în raport cu momentele de criză pe care le străbatem în contemporaneitate. Prin specificul lui, acest articol îndeamnă la problematizare și la o revalorificare a unor cadre teoretice care definesc democrațiile pandemice, în vederea identificării unor mijloace reale care să asigure o îmbunătățire a calității vieții și respectarea celor mai profunde nevoi ale indivizilor umani.

Note

¹ Giorgio Agamben, 2008, *Starea de excepție* (Cluj: Idea Design & Print).

² Giorgio Agamben, 2008, *Starea de excepție* (Cluj: Idea Design & Print), 50-51.

³ Carlo Salzani, 2020, „COVID-19 and state of exception: medicine, politics, and the epidemic state” in *The Paris Institute*, URL:

<https://parisinstitute.org/depictions-article-covid-19-and-state-of-exception-medicine-politics-and-the-epidemic-state/>.

⁴ Alain Badiou, 2020, „On the epidemic situation” in *Verso*, URL: <https://www.versobooks.com/blogs/4608-on-the-epidemic-situation>.

⁵ Alain Badiou, 2020, „On the epidemic situation” in *Verso*, URL: <https://www.versobooks.com/blogs/4608-on-the-epidemic-situation>.

⁶ Giorgio Agamben, 2008, *Starea de excepție* (Cluj: Idea Design & Print), 8.

⁷ Rosi Braidotti, 2019, *Posthuman Knowledge* (Cambridge: Polity Press), 41.

⁸ Michel Foucault, 2005, *Istoria sexualității I: Voința de a ști* (București: Univers).

⁹ Achille Mbembe, 2003, „Necropolitics”, *Public culture*, Vol. 15, Nr. 1, 11-40.

¹⁰ Rosi Braidotti, 2016, *Postumanul* (București: Hecate).

¹¹ Cosmin F. Spaschi, 2020, „Între biopolitică și necropolitică: forme ale puterii în context epidemic”, *Revista de filosofie aplicată*, Vol. 3, Nr. suplimentar, 205-219.

¹² Giorgio Agamben, 2020, *Where are we now? The epidemic as politics* (London: Eris Press).

¹³ Giorgio Agamben, 2008, *Starea de excepție* (Cluj: Idea Design & Print), 8.

¹⁴ Michel Foucault, 2005, A supraveghea și a pedepsi (Pitești: Paralela 45), 252.

¹⁵ Michel Foucault, 2005, A supraveghea și a pedepsi (Pitești: Paralela 45), 250.

¹⁶ Robert Pollack, 2007, *Credința biologiei și biologia credinței* (București: Curtea veche), 21.

¹⁷ Robert Pollack, 2007, *Credința biologiei și biologia credinței* (București: Curtea veche), 21.

¹⁸ Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print).

¹⁹ Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print), 46.

²⁰ Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print), 47.

²¹ Giovanni Sartori, 2006, *Homo videns: Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea*, (București: Humanitas), 23.

²² Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print), 53.

²³ Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print), 53.

²⁴ Georg Wilhelm Friedrich Hegel, 2014, *Fenomenologia Spiritului* (Univers Enciclopedic Gold), 112.

²⁵ Hannah Arendt, 2007, *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print), 53.

²⁶ Rosi Braidotti, 2019, *Posthuman Knowledge* (Cambridge: Polity Press), 24.

Bibliografie

- Agamben, Giorgio. 2008. *Starea de excepție* (Cluj: Idea Design & Print).
- Agamben, Giorgio. 2020. *Where are we now? The epidemic as politics* (London: Eris Press).
- Arendt, Hannah. 2007. *Condiția umană* (Cluj: Idea Design & Print).
- Badiou, Alain. 2020. „On the epidemic situation” in *Verso*, URL: <https://www.versobooks.com/blogs/4608-on-the-epidemic-situation>.
- Braidotti, Rosi. 2016. *Postumanul* (București: Hecate).
- Braidotti, Rosi. 2019. *Posthuman Knowledge* (Cambridge: Polity Press).
- Foucault, Michel. 2005. A supraveghea și a pedepsi (Pitești: Paralela 45).
- Foucault, Michel. 2005. *Istoria sexualității I: Voința de a ști* (București: Univers).
- Hegel, Georg Wilhelm Friedrich. 2014. *Fenomenologia Spiritului* (Univers Enciclopedic Gold).
- Mbembe, Achille. 2003. „Necropolitics”, *Public culture*, Vol. 15, Nr. 1, 11-40.
- Pollack, Robert. 2007. *Credința biologiei și biologia credinței* (București: Curtea veche).
- Salzani, Carlo. 2020. „COVID-19 and state of exception: medicine, politics, and the epidemic state” in *The Paris Institute*, URL: <https://parisinstitute.org/depictions-article-covid-19-and-state-of-exception-medicine-politics-and-the-epidemic-state/>.
- Sartori, Giovanni. 2006. *Homo videns: Imbecilizarea prin televiziune și post-gândirea* (București: Humanitas).
- Spaschi, Cosmin F. 2020. „Între biopolitică și necropolitică: forme ale puterii în context epidemic”. *Revista de filosofie aplicată*, Vol. 3, Nr. suplimentar, 205-219.